

Ma már Magyarországon is óránként készülnek új „Fürdő utca 10”-ek

HORVÁTH ÁKOS, DR. HORVÁTH LÁSZLÓ

Budapesti Műszaki Egyetem, Puskás Tivadar Távközlési Technikum
lacibacsi@puskas.hu

A korabeli krónikákból olvashatjuk, hogy 1881. május 1-jén a Fürdő u. 10. számú ház III. emeletén, Matkovitséktól bérelt szobában megkezdte működését az első magyar telefonközpont, a „Budapesti Telefonhálózat” nevű cég jóvoltából. A cégtulajdonosok a Puskás fivérek: Tivadar és Ferenc voltak. Érdekesség, hogy az első előfizetők összekapcsolását a lakástulajdonos unokája Matkovits Júlia (akit barátnői csak Ilonkának hívtak) végezte, vagyis Ő volt az első magyar telefonos kisasszony.

125 év távlatából most már minden sallangtól letisztulva próbáljuk felidézni a legendás éveket. A párizsi telefonközpont megnyitásának hetében 1879. július 4-én Puskás Tivadar öccse, a szabadságot huzárfőhadnagy saját, Gyöngytyúk utcai lakásán a II. emelet és a földszint között nyilvános telefonbemutatót tartott a „főváros előkelő köreinek” [4]. Ez az előfizetőborzó volt a telefon első pesti bemutatkozása. Mindenki el volt ragadtatva a „szellemes és mulattató játékszerző”. Senki nem hitte, hogy a szórakoztatáson kívül másra is jó lenne. Néhány nap múlva, 1879. július 28-án Puskás Ferenc igazgató beadta kérelmét a Budapesti Telefonhálózat engedélyeztetésére a Közmunka- és Közlekedési Minisztériumba. Ugyanakkor Puskás Tivadar megrendelte a Bell Companytól a telefonközpontot és a telefonkészülékeket. 1880. május 20-án végre megérkezett az illetékes, (nem a megcímzett) báró Kemény Gábor Földművelés-, Ipar- és kereskedelmi miniszter 4767. számú rendelete, melyben Puskás Ferenc 20 évre kizárólagos jogot kapott arra, hogy Budapest főváros és Újpest község területén távbeszélő összeköttetéseket építsen [2].

A pesti üzleti negyed centrumában a Fürdő utca és a Percz köz sarkán, a III. emeleten bérelt sarokszobában megkezdődött az első 200 vonal kapacitású, LB-típusú telefonközpont szerelése. 1881. februárjában Puskás Ferenc előfizetői felhívást tett közzé. A jelentkezőknél azonnal felszerelték a készüléket és megkezdtek a légvezetékek kiépítését. Matkovits Júlia betanítását maga Puskás végezte. „Licencének” dátuma 1881. április 1-je. (Későbbiekben az új jelentkezőket Matkovits Júlia tanította be, vagyis tekinthetjük az első magyar távközlési szaktanárnak, postaforgalmi ágazaton.)

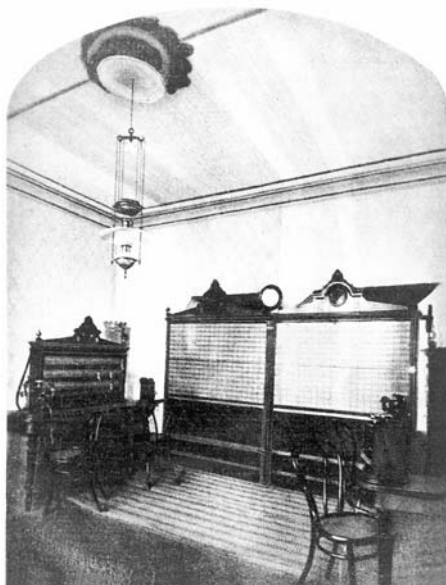
1881. május 1-jén 25 előfizetővel megkezdte hivatalos működését a Fürdő u. 10-ben a Budapesti Telefonhálózat Társaság első telefonközpontja [1]. (Egy másik forrás szerint 1881. május 15-én [3], 54 előfizetővel indult meg a budapesti telefon szolgáltatás). A bécsi központ csak

egy hónap múlva, június 3-án nyílt meg. Mi sem jellemzi jobban a Puskás fivérek dinamizmusát, mint – ahogy már említettük –, hogy a következő központot a Lövész utca 7-ben már 1881. augusztus 1-jén átadták. (Itt volt a cég irodája, tehát kísérleti hívásokat már hónapokkal előbb is kapcsolhattak, akár a Fürdő utcai központ üzembe helyezése előtt is. Innen is adódhatnak a téves információk az első központ pontos helyéről.) Még abban az évben, 1881. december 1-jén megnyílt az első vidéki, a temesvári telefonközpont. Az Osztrák-Magyar Monarchia négy telefonközpontja közül akkor három Magyarország területén működött.

A sors fintora, hogy közvetve Puskás Tivadar okozta a Fürdő utcai központ megszüntetését is: 1887. november 28-án indult meg nagykörúti, keskenyágányú villamos próbavasút, melynek ünnepi első járatát Puskás vezette a Nyugati pu. és a Király utca között [5]. Az új tömegközlekedési eszköz hihetetlen gyorsan elterjedt és 1890-re a villamos vontatás okozta földzáratok, és áthalások miatt lehetetlenné tette a biztonságos telefonálást. (Akkoriban a telefon egyvezetékes volt és az áramkör a földön keresztül zárult.) A '90-es évektől már csak kétvezetékes vagy kábeles előfizető áramköröket szereltek és a Szerecsen (ma Paulay Ede) utcai 4800 előfizetős új központ üzembe helyezése után 1901. szeptember 21-én a Fürdő utcai központ megszűnt.

Boston után 4 évvel, Párizs után 2 évvel már működött a telefon Budapesten. (Ez olyan technikai bravúr volt, mintha 1969 után 4 évvel, vagyis 1973-ban magyar ember járt volna a Holdon!) Puskás még rátett egy lapáttal és a telefon felhasználásával egy új médiumot szabadalmaztatott; a Telefonhírmondót.

Aztán jött az I. világháború, Trianon, a II. világháború, a vasfüggöny, a Berliini Fal és lebontották a vasfüggönnyt, leomlott a Berliini Fal... Eltelt a Telefonhírmondó megindulása után 100 év, és ismét újabb médium jelent meg a világon, az Internet. Ennek is lett egy kezdetben mellékterméke, manapság már szolgáltatása: a VoIP, vagyis hangátvitel az interneten,

pontosabban beszédkommunikáció a csomagkapcsolt adathálózaton. Megfordult a trend: eddig adatot vittünk át modem segítségével a hálózaton, mostantól hangot viszünk át egy program segítségével az adathálózaton.

A Fürdő utca ma már nem létezik. József Attila az utca neve és a számozás is más – ma 14. lenne a helyes házszám. A Hild tér, vagyis egy üres telek van a ház helyén. Az eredeti lebombázták. Tégláit széthordták, beépítették az újjáépítés során a város házaiba. Ott szunynyadtak 60 évig, és most újra élednek. Manapság egyre több lakásban szólal meg telefonprogram felhasználásával a számítógép: „Halló, ott ki beszél?” A szélessávú internet technika, a VoIP technológia elterjedésével ma már Magyarországon is akár 100.000 lakásban a felhasználó tulajdonos (inkább gyermeke, vagy mint akkor 1881-ben unokája) veszi át a kezelő(nő) szerepét [7]. A Fürdő utca 10. elosztott paraméterűvé vált. Ma már mindenki csinálhat magának egy sajátot. Hála a városépítők előrelátásának, az eredeti ház hatalmas, háromemeletes épület volt. Így a széthordott tégláiból akár 3 millió lakásba is juthat, hogy minden család élvezhesse a szélessávú internet, benne a Skype, MSN, Kapcs stb. újabban már képesített áldását is. Az előrejelzések szerint 2006 végére már legalább 200.000-en fognak hazánkban a PC-n otthonról telefonálni.

Köszönjük Mr. Bell, köszönjük Puskás Tivadar, köszönjük Matkovits Ilonka, és köszönjük az összes néven nevezhető és névtelen telefonos, internetes szakembernek; hol dicsérjük, hol inkább szidjuk találmányotokat... Egy biztos; nap mint nap használjuk.

Irodalom

- [1] Az 50 éves magyar távbeszélő 1881–1931. Magyar Posta, V. évf. 5. szám, Budapest, 1931.
- [2] Rimóty Mihály (szerk.): Posta Mérnöki Szolgálat 1887–1937. Magyar Királyi Kereskedelmi és Közlekedési Minisztérium, Budapest, 1997.
- [3] A Kereskedelmügyi M. Kir. Miniszter: A M. Kir. Posta és Táviró legújabb műszaki berendezései. Hornyánszky Viktor, Cs. és Kir. udvari nyomdája, Budapest, 1908.
- [4] Gábor Luca (szerk.): Telefonhírmondó. Magyar Rádió, Budapest, 1993.
- [5] Dr. Szabó Dezső: A Budapest Közúti Vasút 100 éve. Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Budapest, 1966.
- [6] Fodor István: Edison magyar úttörői. Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye, 1927. pp.9–10.
- [7] Halló, kivel beszélék? – Internetes telefonos Magyarországon Antenna magazin, 2005/4. pp.48–50.

A telefonközpont

Mikor adták át az első telefonközpontot és hol? Amerikában, ez biztos, de mikor? A Postamúzeum birtokában van egy eredeti fénykép, melyre 1912-ben Thomas Alva Edison ráírta Puskás Albert (Puskás Tivadar öccse) özvegye kérésére, hogy „Puskás Tivadar volt az első ember a világon, aki felvetette a telefonközpont gondolatát”. Mindez 1877-ben Edison New York közeli Merlo Parkjában történt [6], annyi biztos, hogy az első felében az évnek, hiszen Puskás 1877. július 30-án Londonban Edison európai megbízottjaként jegyezteti be fonográf szabadalmát.

Sokáig a New Havent tekintették az első telefonközpont színhelyének (1878. január 25-i nyitással.) Azóta azonban kiderült, hogy 1877. májusában már üzemelt Bostonban egy betörésjelző rendszer, amelyen éjszakánként az előfizetők jelentkezhetnek veszély esetén, nappal pedig telefonkapcsolatokat valószínűsített meg a bekötött állomások között, vagyis valamiféle telefonközpontszerű funkciót is megvalósított.

A fenti információk birtokában próbáljuk meg leírni egy hihető verziót: Puskás olvasott a bostoni betörésjelző rendszerről és beszámolt róla Edisonnak, sőt tovább is fejlesztette azt saját ötleteivel, különösen, felhasználhatóságát hangsúlyozva. Ezen az úton azonnal elindult a fejlesztés, melyek eredményeként az első klasszikus, New Haven-i telefonközpont a következő évben átadásra is került. Ugyan ezen az elven építették meg és adták át Puskás európai megérkezése után, az „Európai Edison Telefonárság” szabadalmainak értékesítésével: 1879. június 26-án a párizsi, 1879. októberében a londoni, 1880. január 1-jén a zürichi, és még a budapesti előtt közvetlen, 1881. január 12-én a berlini telefonközpontokat.

Mivel a kontinens első „távbeszélő-üzemű táviróhivatala” a Berlin melletti Friedrichbergben nyílt meg 1877. november 12-én, vagyis több mint másfél a párizsi előtt, alig néhány hónappal Puskás Londonba visszaérkezése után, és mivel ez a központ Siemens-telefonokkal volt felszerelve, két telefonközpontos vonal látszik kibontakozni: Az egyik a Bell–Bostoni betörésjelző és Siemens–Friedrichberg táviróhivatal. Ez volt a később szabadalmaztatott, féllegális ág. A másik a szabadalmakkal védett, legális Edison-féle készülékek – a Puskás féle központ gondolatával, a New Haven-i kezdettel Amerikában és párizsi indulással Európában. Ennek az ágnak hatodik állomása lett a budapesti telefonközpont is.

Azt a felvetést, hogy Puskás tudott a bostoni betörésjelzőről és annak ismeretében fejlesztette ki a saját elképzelését alátámasztani látszik az 1881. február 1-jén kiadott „Előfizetési felhívás” szövege: „Hirtelen rosszul lett beteg orvosával, lángha borult házat a tűzoltósággal, a meglöpött tőkepenész a rendőrséggel egy perc alatt tudathatja a veszélyt, s megtehetik a szükséges intézkedéseket” [4].

Semmit nem von le Puskás Tivadar zsenialitásából, ha elismerjük, hogy volt egy az övét megelőző, majd elhaló telefonközpont fejlesztési vonal is. Puskás legtávolabbi mutató újítása, a világot közel 20 évvel megelőző új médium-szabadalma az 1893-ban útjára bocsátott Telefonhírmondó volt.